

B i b l i o t e k a „ K a l e n d a r ”

knjiga 137

Izdavač zahvaljuje
Gradu Novom Sadu – Gradskoj upravi za kulturu
na finansijskoj podršci za objavljivanje ove knjige.

Na korici: Maja Erdeljanin, detalj slike iz ciklusa *Dragi dnevniče:*
„1. jul 2019 / Svetski dan regea / pilećih krilaca / voća / Moj dan
gledanja kroz prozor”, 24×30 cm, kombinovana tehnika, 2019.
Foto: Guido Gerlach

Copyright © 2024 Maja Erdeljanin

Copyright © 2024, za srpski jezik, za Srbiju i Crnu Goru, AGORA

Ova publikacija se u celini ili u delovima ne sme umnožavati,
preštamovati ili prenositi u bilo kojoj formi ili bilo kojim
sredstvom bez dozvole autora ili izdavača, niti može biti na bilo
koji drugi način ili bilo kojim drugim sredstvima distribuirana ili
umnožavana bez odobrenja izdavača. Sva prava za objavljivanje
ove knjige zadržavaju autor i izdavač po odredbama zakona
o autorskim pravima.

Stavovi autora izneti u knjizi ne izražavaju stavove
organa koji je dodelio sredstva za sufinansiranje.

MAJA ERDELJANIN

24×30

Mami

I

25. jun

Gospođa Klara se plaši promaje. Steže maramu oko šešira. U salonu u Kisačkoj ulici pogledom traži mesto na kojem najmanje duva. Hladan vazduh zviždi između pohabanih fotelja, stolica i dvoseda rezbarenih ramova. Klara pogledom analizira nameštaj. Zadiže dugačku suknju i nesigurno se penje na stolicu. Na sledeću već odlučnije staje. Na susednu gotovo naskače. Preko naslona i rukohvata, grabi ka meni pridržavajući jednom rukom šešir. Gazi sitnim štiklama po trošnom meblu i sve manje mari za gracioznost i lepe manire. Promaja je sve snažnija, prerasta u vetar, pa u košavu, besno kovitla u krug. Neprimereno jednoj dami, preskače me i baca se u naslonjaču do moje, očeašvši pritom koščatim desnim ramenom moje levo. Trgnem se. Na susedno sedište strovalio se, vrativši se iz toaleta, mlađić mekih mišica, koji još od Novog Sada sa slušalicama u ušima čita knjigu. Ne izvinjava se, ali opraštam mu ovu neotesanost zato što i inače ćuti i gleda svoja posla. Otkud to da je opet sanjam? Sa strahom zurim u mrak sa bačkih njiva kraj auto-puta. Nema je već pola godine otkako smo se odselili iz njenog stana. Nije valjda da joj nedostajem, da je rešila da napusti Kisačku ulicu i pođe za mnom, smejem se kiselu i nameštam kapuljaču, šešir i maramu na svojoj glavi.

KLIMA

Preosetljiva sam, stres utiče na moje zdravlje, izaziva prehlade, lupanje srca, ne osmehujem se bez razloga, nestrpljiva sam, počinjem da se gojim, hormoni luduju, ne kuvam rado, ne volim recepte, sanjam čudne snove, sujeverna sam, volim vodu, astronomiju, matematiku, da maštam, da igram uz Abu, da povezujem nepovezive

stvari, da kupujem, volim novo, ne volim rukovanja, politiku, performanse, samokritična sam, verujem u reinkarnaciju, u Boga, naslikala sam hiljade slika, sada slikam male formate, puno putujem, bojim se da pišem, nemam svoj stan, ni decu, imam 48 godina, dečka od 54 i psa. Šta bi radila gospođa iza mene da joj sagovornica, kojoj već četiri sata ispoveda svoj život, ovako uzvрати? Da li bih se tako predstavila da me ona ili Mrša do mene naivno upitaju zašto putujem u Ulm?

Šta bi mi rekli kad bih umesto odgovora pitala šta ih pokreće: priznanje okoline, prestiž, moć, strah, mir, zabava, duhovni napredak? Kako da to na čoveku pročitam? Da li to negde piše? Na licu? U pogledu? Vidi li se po fizionomiji tela ili po rasporedu mladeža? U gestovima? Često ponavljanim rečenicama? Često ponavljanim greškama? Po životnim uzorima ili izboru odeće? U zbiru akcija koje osoba smatra uspesima? Šta je presudno za nečiji odnos prema životu, za izgradnju sistema vrednosti i identiteta? Ako je to recimo, stav prema smrti, treba li prvo to da saznam? Zdravo, bojiš li se smrti, šta misliš šta se dešava posle nje, lepa ti je košulja...

U četvrtak, pred put zaradila sam gadan kašalj. Zahvaljujući narodnoj medicini, renu i slanini, bolest me je lomila samo u petak i subotu, u nedelju mi je bilo već mnogo bolje, ali stresni ponedeljak pred putovanje vratio me je u stanje od petka i učinio nespremnom za šesnaest sati puta. Čim sam sela u autobus podigla sam kapuljaču na glavu i namrštila se. Uvek putujem sa odevnim predmetom koji ima kapuljaču. Preko nje navukla sam platnenu kapu. Ponela sam je poučena iskustvima iz autobusa u kojima je prokišnjavalo, a vozači štetu sanirali selotejpom i strpljenjem. Ni ovi nemaju nameru da ugrelu putnike, kažu, toplo im je tamo napred... Ni kapa preko kapuljače nije bila dovoljna. Oko oba sam vezala maramu. Možda izgledam smešno, štrčeći sa improvizovanom šubarom iznad sedišta, ali sigurna sam da ima i onih koji mi zavide.

Napolju je mrak, na staklu vidim samo sopstveni glavati odraz kako kašlje. Levi deo mozga mi se mrzne zajedno sa svojim logičkim potencijalom. Osluškujem tuđe razgovore, zamišljam njihove živote, prošlost i budućnost. Dve devojke bore se za naklonost momka iz su-

sednog reda. Jedna ima mišje lice, drugoj se meko telo preлива iz dekoltea, ali izgledaju kao dve veoma slične verzije jedne iste žene. Naglašen struk, duga ravna kosa, crveni nokti i napučene usne. Kikoću se dok Momčina iz susednog reda tiho brunda o doživljajima iz teretane. Zabacuju kosama i utrkuju se u vrcavim dosetkama, a zatim puće usne dok lažnim noktima iz telefona u zaborav odguruju postove virtuelnih drugarica i obožavatelja, „šok” i „nevericu”.

Uprkos savremenoj tehnologiji i prislušivanom rečniku novoosvojenih sloboda, preda mnom se odvija drugačiji film. Bujne, nakinđurene lepotice raspuštaju kose iz pletenica i grudi iz jeleka. Zavode Momčinu mačkastim očima, a onda jedna drugu grebu dugim crvenim noktima, u borbi za njegov krevet, bračnu zajednicu i porodičnu sliku sa sinom prvencem u naručju namćoraste svekrve. Za to vreme on lagano radi sklekove, bez trunke znoja, razgleda svoje tetovaže i naizmenično jednom, pa drugom rukom trimuje obrve. Vidim ga kako sa pobednicom, putuje ovim autobusom u rodno selo da se zajedno prave važni životom u inostranstvu i kako grde zemljake da su lenji, dok u novoj domovini optužuju starosedeoce da su zatvoreni i hladni.

Mrša do mene sigurno bi isto ovako posvećeno čitao knjigu i u metrou neke dobro uređene države, izbegavao kontakt očima i nosio kapu i kad je toplo. Zamišljam da živi u studio-apartmanu bez tepiha, sa nameštajem iz Ikee, radi za neprofitnu organizaciju i u budućnosti zasniva vanbračnu zajednicu sa majkom svog deteta, koja ne jede meso i ne šminka se. Viziju rasteruje Mišicina cika. Ti si kao neki američki marinac, zabacuje udicu ka Momčini. A-ha, slaže se Jedra. Stvarno, pita on zadovoljno.

Kako bi oni mene pročitali? Koju ulogu bi mi dodelili, u kom žanru, ako bi ih uopšte zanimala sredovečna, namrgođena žena s kašljem u grlu, kapuljačom, kapom i maramom na glavi. Horor? Komediya?

***

Na maloj stanici na periferiji grada pored pik-apa stoji oniži čovek. Liči na jednog mog drugara s klase. Okretni vajar širokih ramena predsednik je udruženja umetnika koje me je, po preporuci direktorke novosadskog međunarodnog festivala savremene umetnosti, pozvalo u šestonedeljni boravak u njihovom ateljeu. Valterove plave, živahne oči govore da nije oduševljen mojom kiselom prilikom. Razočarala sam ga ne progovorivši još ni reč. Moram brzo da izađem iz autobusa u svojoj glavi. Klima je ovde drugačija.

Sedam u automobil. Kroz otvorene prozore ulazi topao vazduh i greje me. Posmatram ulice pune zelenila i izgovaram jedinu lepu stvar koje mogu da se setim: ulice su pune zelenila. Moj domaćin rado prima kompliment na račun svog grada i nastavlja i sam da ga hvali.

26. jun

Sanjala sam, kao klinka, da ću kad napunim osamnaest, otići od roditelja, iznajmiti stan sa drugaricama i biti samostalna žena pre nego što nađem sebi nekog samostalnog muškarca. U filmovima su tako živela sva punoletna deca u zapadnim zemljama. I dalje su voleli svoje roditelje, obilazili ih, međusobno se pomagali, ali od punoletstva pa nadalje svako bi gledao svoja posla. Pre trideset godina, još je izgledalo da to nisu nerealni snovi, zapravo da je upravo vreme da oni počnu da se ostvaruju. Ali, preko noći, država je počela da puca po šavovima, a novac da čudovišno gubi vrednost. Strah se uselio u odrasle, a zbunjenost u sve ostale. Mnogi iz moje generacije otišli su u zemlje iz filmova svog detinjstva, a ja sam poput onih koji su ostali nastavila da živim u domu svojih roditelja i narednu deceniju, i onu posle nje...

Posedovanju kuće ili stana gotovo opsesivno je težila i moja generacija odrasla u dedinim paorskim kućama i tatinim stanovima iz doba socijalizma, naučena da je podstanarstvo sramota, odraz rasipništva i lenjosti. Zato sam povremeno pokušavala da se izmigoljim, da kupim sebi stan, da iznajmljujem samo atelje, ako već nešto moram, jer to i nije toliko strašno, koliko stanovati u tuđem. Čak sam pronašla jedan stan da ga delom kompenzujem slikama, a delom platim u gotovini, uz kredit i hipoteku na roditeljski stan. Tata se složio, ali mamu je čitavog života proganjao strah od gubljenja porodičnog doma, pa za taj predlog nije htela ni da čuje. Nisam se više od toga ni trudila, videvši prijatelje i poznanike kako zapadaju u dugove i kako ih obuzima sve veći strah zbog nepovoljnih kredita. Odustajanje sam još manje osećala kao neuspeh kada sam shvatila da moj nesuđeni stan nije nikada ni izgrađen.

Ostalo mi je samo da se nadam da ću uvek imati snage sa se iznova prilagođavam, da prihvatam promene kako budu stizale, da uspostavim nova pravila koja će me odbraniti od nedokučivosti haosa, od hirovitosti promena. Od limuna sam napravila limunadu. Ne volim da odlazim, ali me uvek raduje da na novo mesto stignem, pa zato svaki stan u kojem boravim bez snobiranja prilagođavam trenutnim potrebama i ličnoj estetici. Da bih mogla da funkcionišem, da slikam, dobro spavam, zdravo jedem, oblačim se kako volim, gde god da sam, prvo uspostavim dobru organizaciju baze, operativnog štaba, pa bio to i hotelski apartman ili iznajmljeni atelje. Čak i sedište u autobusu. Onog momenta kada namirim potrebu za praktičnim i estetskim, uspostavim saglasje sa novim prostorom, dobijem osećaj kao da ću tu boraviti zauvek, a zapravo sve dok za time bude bilo potrebe, pa posedovanje više i ne bude toliko važno.

Zar dosad nisi stekla svoj stan, zaprepastila se moja rođaka Leposava kada je prvi i poslednji put ušla u stan u Kisačkoj i pitala me koliko sam ga platila. Njoj i njenom bratu su roditelji „stekli” po jedan stan, pa nije mogla da razume kako moji nisu bili sposobni da učine isto i kud odoše pare od svih onih prodatih slika. Naravno da bih volela da dobijem nekakav stan ili da iznenada zaradim toliko da ga sama sebi kupim. Međutim, isto tako znam da to ne bi rešilo moj osećaj nesigurnosti. Znam da bi i tada postojale opasnosti da neko u taj stan provali i da me pokrade, da država donese neki lud zakon i oduzme mi imetak, da se pojavi neki drugi davno izgubljeni ili prevareni vlasnik, da se desi neka od onih stvari koje pokrivaju osiguranja, a ja da zaboravim da osiguranje uplatim, ili da poželim da stan prodam jer su komšije postale nesnosne, ali upravo zbog njih ga više niko neće... O prirodnim katastrofama i ratovima da i ne govorim. Da sam sklona brigama, možda bi me posedovanje stana još više izluđivalo, jer šta ako se desi da više nemaš to što si imao.